

Sermonis iucundissimum vinculum: Η εξέλιξη του ανθρώπινου λόγου και η συμβολή του στον εκπολιτισμό του ανθρώπου σύμφωνα με τον Κικέρωνα

Γιάννης Ντελγιάννης

Επίκ. Καθηγητής Λατινικής Φιλολογίας

Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας – Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Ο Μάρκος Τύλλιος Κικέρων (106-43 π.Χ.) θεωρείται ο σημαντικότερος Ρωμαίος ρήτορας και συγγραφέας της περιόδου της Ύστερης Δημοκρατίας. Στις φιλοσοφικές πραγματείες του συγκαταλέγονται οι δύο πολιτικοί διάλογοί του, *De re publica* (*Περί Πολιτείας*) και *De legibus* (*Περί Νόμων*), οι οποίοι γράφτηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 50 π.Χ. κατά μίμηση των διαλόγων του Πλάτωνος *Πολιτεία* και *Νόμοι*. Στον πρώτο, σε έξι Βιβλία, εκθέτει τις απόψεις του περί του ιδανικού πολιτεύματος και του ιδανικού πολίτη, και στον δεύτερο, σε τρία Βιβλία, παρουσιάζει τη νομική θεωρία της εποχής του και τους άριστους νόμους για τη ρωμαϊκή πολιτεία.

Στο Προοίμιο του Τρίτου Βιβλίου του *De re publica* ο Κικέρων ασχολείται με τις δυνάμεις και τις δυνατότητες του ανθρώπινου νου και τις αρχές του ανθρώπινου πολιτισμού, ο οποίος φτάνει στο αποκορύφωμά του στην εξέλιξη της πολιτικής τέχνης. Στα σωζόμενα αποσπάσματα πραγματεύεται το θέμα της εκ φύσεως αδυναμίας του ανθρώπου έναντι των άλλων ζώων, την οποία ο άνθρωπος ξεπερνά χάρη στην ευφυΐα του και στην πνευματική δύναμη που διαθέτει. Αυτή ακριβώς η ευφυΐα και πνευματική δύναμη του ανθρώπου μετέτρεψαν μέσω μιας φυσικής διαδικασίας τις άναρθρες και συγκεχυμένες κραυγές του πρώτου ανθρώπου σε *sermo*, σε έναρθρο λόγο, ο οποίος συνέβαλε ως *iucundissimum vinculum*, ως ο πλέον ευχάριστος και γλυκός δεσμός, στην κοινωνικοποίηση του ανθρώπου, άρα στη διαμόρφωση ανθρώπινων κοινωνιών και πολιτειών. Η γραπτή απόδοση του έναρθρου λόγου, των ήχων της φωνής δηλαδή, διά σημείων και συμβόλων, άρα η εφεύρεση της γραφής, αρχικά κάλυψε κάποιες σημαντικές ανάγκες της ανθρώπινης κοινωνικότητας, όπως την εξ αποστάσεως επικοινωνία, την έγγραφη έκφραση εντολών και επιθυμιών, και την καταγραφή αξιομνημόνευτων γεγονότων. Ο λόγος στην εξέλιξή του σε ρητορική τέχνη συνέβαλε στην οργάνωση και στην εύρυθμη λειτουργία των πολιτειών, καθώς και στην ενίσχυση των δεσμών μεταξύ των μελών τους. Άρα, ο λόγος – προφορικός και γραπτός – συνετέλεσε στην εξέλιξη του ανθρώπου από άλογο ζώο σε κοινωνικό και πολιτικό ον, στον εκπολιτισμό του, και στην ύψιστη – για τον Κικέρωνα – έκφραση του ανθρώπινου πολιτισμού, δηλ. στην οργάνωση και λειτουργία των πολιτειών.

Για την ανασύσταση των αποσπασματικά σωσμένων επιχειρημάτων του Κικέρωνος στον *De re publica* διάλογο, συνεξετάζονται οι απόψεις του για τα ίδια ζητήματα στον *De legibus* διάλογό του, καθώς και οι θεωρίες Ελλήνων φιλοσόφων και θεωρητικών της πολιτικής, όπως του Πλάτωνος και του Αριστοτέλους.